

sobre la taula, caygué e trancà-s --- Sent Benet pres lo sapisteri o *librell* aquell, que era trencat a dos parts, e fé oració: —Senyor, --- prec-vos lo ajustets! —Axí fonc feyt, de fet, justat e sanser», StVicentF (*Quar.*, 1413, 99.88). «Lo creador / --- / a son plaer / fa com l'oller, / qui d'una massa / ne fa terraça, / olla, scudella, / plat, canterella, / mortar, *librell*: / gentil veyell, / leig, com se voll!» JRoig (*Spill*, 14701).

En docs. les dades més antigues corresponen de molt a la forma en *li-* (*lli-*). Entre les que porten el *DAlc.* i *AlcM* notem «un *librell* de pastar» en dos docs. mallorquins, de 1388 i del S. xv, «dos *librells* grans de terra d'obra de València», 1420, «un *librell* de terra vert per mesurar vi», inv. de Vic, de 1406; «vexelles grans, plenes d'aygua, axí com conques, cocis e *llibrells*» en el *Tirant de Galba* (Ag. iv, 177). Com a primera definició de lexicògraf tenim «*librell* gran de terra: *labrum*; *librell* petit: *labellum*, *catinus*» (Busa-N., 1507, D-iv-1.6f., si bé val a dir que no féu més que calcar el seu model castellà Nebrija hór). I afegim-hi encara *librela* en doc. de StaCQ. de 1412, i d'un doc. de 1496 de *CoDoACA* xxviii, 101; «per dos cantes e *librelles* per la cuyna de la companya» en els comptes del monestir de Montalegre de 1508-30 (Caretà, *Barbr.*, p. 188).

De la variant dissimilada *gibrell* la documentació és més tardana i flueix més escassa: la dada més antiga: «un *gibrell* ab los ramatges blaus» en un inv. de Vic de 1498 (*DAG.*); si bé és veritat que del femení ja hi ha «una *gibrella* de terra» en inv. de Vic de 1445 (quant a «*gibrera* per *gibrellas*» que recull el mateix *DAG.*, d'un inv. de 1413, cal desconfiar-ne vist el caràcter únic d'aquesta forma terminal; i no havent-hi context, pot ser malentès). Es veu que ja en el S. xvi s'oposava la *g-* del Princ. a la *ll-* conservada de València: «VAXELLA DE LA CUYNA --- porró o dorca o orça: ---; *llibrell* o *gibella*, per escurar: *labrum*, *conca*; *conca* de fust» (OPou, *ThPu.*, 228). La variant amb *be* i no *bre* és també xocant com a hapax (però potser resulta d'un compromís entre les dues variants dissimilades *gibrella* i *ribella*).

En tot cas la llengua comuna en el Princ. s'ha decidit definitivament per la inicial en *gi-*: «*gibrell*: ahyna de cuyna, ampla y poc fonda: gabata, scutra; *gibrell de terra* --- gibrella de terra: ahyna de cuyna: *fictilis pelvis*, *figlina scutra*», Lacav. (d'on *DTO.* 1757). «Passada breu estona, tornà la Emilia a la galeria portant en la mà una *gibrella* mitj plena d'aygua», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*); «procurà netejar-se tant com pogué, prengué aygua, y en una *gibrella* un xic dubtosa 's rentà mans y cara», Noller (*Vilaniu*, 32).

Fins avui la forma *llibrell* continua essent la usada en el P. Val., on se sent com a diferenciador de l'ús del Princ., *gibrell* (Renat, «El Camí», 14-iv-1934); «les gerres de Castelló <partit d'Albaida> --- còcis, *llibrells* y altres tifells de fanc cuyt», MGadea (*Terra del Xè* I, 286). Ho comprovo amb la toponímia menor, com sigui que no són rars les fonts i degotalls on posen un *gibrell*, en terres seques, perquè l'aigua no es perdi: *La Font del llibrellet* en el terme de Pego,

la *Cova 'l llibrellet* a la Vall de Gallinera (1963); *llibrell* comença ja cap a Castelló de la Plana (*AlcM*, s. v. *adobacosis*, *adobador*).

Pel que fa a les Illes, se separen les grans (*ribell*) d'Eivissa, en la qual es manté *llibrell* («barreño», PzCabr.): «*llibrellet* és això que hi renten ses dones», La Penya d'Eivissa, i *Cap des Llibrell* important a la costa de l'illa (1963); *Sa Cova des llibrellet*, a Sant Mateu d'Albarca es refereix a un dipòsit natural, d'aigua, que hi ha dins (1963). *Gibrell* a Barcelona i Barcelonès i a tota la zona a l'esq. del Llobregat, més el Segre Mitjà, d'Artesa a Balaguer (*AlcM*, l. c.).

Pel que fa a *ribell*, *-ella*, és de les Illes grans (incloent-hi l'Alguer, *AORBB* vii, 97). «Carregats amb una *ribell*, una boteta o botella de vinagre y una gerra d'aigo», PdAPenya (*IdOr* I, 37); *AlcM* el situa a Manacor; «mentre se rentava dins un *ribell* que li havien posat damunt un pedrís, entaulà conversa amb els qui el voltaven», Ll. Vilallonga (*Bearn* vi, p. 56).

Quant a Menorca hi ha el f. *ribella*: «de seguida, i tot bullint s'aigo, l'aboca dins una *ribella* ---», Camps Merc. (*Folk* I, 44), «plat gran per treure el menjar a la taula o per menjar-hi vàries persones d'una vegada», AFerrer Guinart (*Rond. Men.*, 226).¹ Però *ribell* és també del Migdia del Princ.: *ribellet* Poble de Cérvoles (1935); «Teresa abocà un tupí d'aigua fumejant al rentamans antiquat i exigü. --- —Quina altra mena de nervi no té ell! —Ja m'empipes amb això del nervi! —replacà l'home, tot xipollejant a la *ribella*», Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 126). Segons *AlcM* (l. c., i s. v. *lli-*) es diu *ribell* a Massalcoreig, StaCQ., Priorat, Gadesa, Tortosa; i Barnils va trobar <?> *ribrellet* a Fraga (*BDC* iv, 43).

Aquesta *r-* es pot tenir per deguda a una dissimilació com la de *rossinyol* LUSCINIOLA, la inversa de RUBRICATUS > *Llobregat*, i cf. men. *rodiola* < *lladriola* (Moll, *AORBB* iv). Per acabar les variants dialectals, si en el P. Val. en general s'ha mantingut la *l-*, no ha deixat, però, d'haver-hi un cas de dissimilació però diferent: *dibrell* a Monòver (on apanyo de co<s>sis y *dibrells*», *Canyissas*, 70), d'on amb metàtesi *dribellet* a l'Albufera de Val. (*VKR* vi, 266) i a l'Alcora (*AlcM*).

Fora del català només el cast. *lebrillo* es presenta ben parió: *librillo* ja en l'Arx. de Hita, per a una eina usada per rentar plats, paelles, calders etc., i *lebrillo* en l'andalús Nebrija «*lebrillo* grande de barro: *labrum* ---». Mot d'ús ben popular, sobretot cap al migdia, amb el concurrent *barreño* més com més al Nord es va. En llengua d'oc no hi ha més que un hapax *libel* «*minsatorium*», «vas ad mingendum vel cacandum» en el *Floretus*, glossari que Pansier suposa escrit a Marsella c. 1470 (*Hist. L. Prov. à Avignon* v, 181; *PSW* iv, 398), és a dir allò mateix que a gran part del Princ. anomenem *gibrelleta*.

Sobre les petjades de Nebrija, Ramon Cabrera (*Diccionario de Etimologías*) va proposar derivar *lebrillo* de LABRUM i el seu exemple fou seguit per Diez, Parodi i M-Lübke (*REW*, 4812). *Labrum* designava sobretot un recipient de grans dimensions, usat per rentar tot el cos, p. ex. la banyera en què sorprenen Dia-